

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle

Aika: perjantai 19.4.2024 kello 11.15

Asia: HE 21/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi
(<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+21/2024>)

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. (SKTL) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä (HE 21/2024 vp), joka koskee kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamista ja siihen liittyviä lakeja. SKTL on aikaisemmin antanut asiaa koskien työ- ja elinkeinoministeriölle 23.10.2023 kirjallisen lausunnon hallituksen esityksestä (VN/8329/2023), joka koski kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamista ja siihen liittyviä lakeja.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on rekisteröity yhdistys, jonka jäsenet ovat kääntämisen ja tulkkauksen ammattilaisia. Keskitymme lausunnossamme tulkkaukseen liittyviin seikkoihin.

Esityksestä

Työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellun kotoutuslain tavoitteena on esityksen mukaan lisätä maahanmuuttajan vastuuta kotoutumisestaan. Lakiesityksessä ehdotetaan, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä palvelusta, jos siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkkitsemiskustannuksia.

Suurin osa maahanmuuttajista tarvitsee varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa tulkkausta asioidessaan kotoutumista edistävissä palveluissa. Kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan vaatii, että kotoutuja oppii ymmärtämään järjestelmäämme, mikä osaltaan edellyttää myös selkeää viestintää ja siten laadukasta tulkkauksen- ja käännöspalvelua viranomaisten kanssa asioitaessa. Kotoutuslain tulkkauks säännösten tulee huomioida tämä.

Ammattitulkki- ja -kääntäjien käyttö varmistettava julkishallinnon palveluissa

SKTL:n näkemyksen mukaan julkishallinnon tulkkausissa on syytä käyttää ammattitulkkeja, samoin kuin julkishallinnossa tarvittavissa käännöspalveluissa tulee aina käyttää ammattikäntäjien palveluita. Viranomaisen tulee kiinnittää huomiota tulkki-ammattitaitoon. Suomessa on saatavilla koulutettuja ammattitulkkeja monissa julkishallinnossa tarvittavista kielistä ja suomalaisissa yliopistoissa on pitkät perinteet ammattikäntäjien kouluttamiseen. Laadukas tulkkauksen edesauttaa laadukasta kotoutumisprosessia.

Suomessa toimivista tulkeista kaikki eivät kuitenkaan ole päteviä alalle koulutautuneita tulkkeja tai alan ammattisäännösten tuntevia toimijoita, sillä tulkin ammatti ei ole suojattu ammatti. Siksi julkishallinnon toimijan, joka tilaa tulkkauksen, tulee varmistua tulkin ammattitaidosta, koulutuksesta ja pätevydestä. Tämä auttaa kotoutumisessa, varmistaa viranomaisprosessien luotettavuuden sekä takaa kaikkien tulkkauksilanteiden osapuolten oikeusturvan ja auttaa viranomaista hoitamaan tehtävänsä.

Tulkkauksen villi länsi – lainsäädäntö ei määrittele, kuka saa tulkata julkishallinnossa

Tällä hetkellä tilanne on Suomessa valitettavasti se, että lainsäädäntö ei määrittele, kuka saa tulkata julkishallinnossa. Viranomaisilla ei myöskään ole velvoitetta tarkistaa käyttämiensä tulkkien pätevyyttä. Pahimmassa tapauksessa tulkkauksen ottaa vastaan maallikkotulkki, joka ei ole tehtäviensä tasalla. Mikäli epäpäteviä tulkkeja käytetään julkishallinnossa, tämä saattaa lisätä julkishallinnon tulkkauskustannuksia, mikäli käsittelyjä joudutaan uusimaan, jos niissä ilmenee virheitä. Siksi tulisi aina varmistua siitä, että tulkki on ammattilainen.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että kunta tai työvoimaviranomainen voisi periä kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä palvelusta, jos siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkitsemiskustannuksia. Viranomaisen tulee taata viranomaistilanteen jokaiselle osapuolelle mahdollisuus laadukkaaseen tulkkaukseen. Tulkki palvelee tilanteessa yhtä lailla viranomaista kuin viranomaisen asiakasta. Viranomaisen tulee ottaa vastuu tulkkauksen onnistumisesta. Tätä varten olemme esittäneet Suomeen julkishallinnon tulkkauslakia, joka määritteli, kuka voi ja saa tulkata julkishallinnossa.

Pikatulkkaus, etätulkkaus, puhelintulkkaus, videotulkkaus

Tulkin ammatti on kognitiivisesti kuormittava asiantuntija-ammatti, josta tulee taata järkevä ansiotaso. Etätulkkaus tai puhelintulkkaus ei automaattisesti takaa säästöjä. Ammattimaisilla tulkkauspalveluilla saavutetaan ajansäästöä, välttyään uusintakäsittelyiltä ja pidetään huolta vastuukysymyksistä.

Lakiesityksessä esitetään, että tulkkauskustannuksia voitaisiin alentaa käyttämällä pikatulkkausta. Tulkin saaminen tapaamiseen pikatulkkauksena on kuitenkin epävarmaa, kuten esityksessäkin todetaan. Tämän lisäksi haluamme kiinnittää huomiota siihen, että epävarmuuden lisäksi on hyvin todennäköistä, että tulkkauksen laatu kärsii, jos tulkilla ei ole mahdollisuutta etukäteen valmistautua tulkkaustoimeksiantoon. Pikatulkkausta käytettäessä, koska tulkkia ei tilata etukäteen, tulkilla ei ole mahdollisuutta valmistautua etukäteen tulkkaustehtävään.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto suosittelee, että tulkki tilataan tilaisuuteen aina etukäteen ja että tulkkille annetaan mahdollisuus valmistautua tulkkaukseen. Tulkin ammattieettinen (<https://www.sktl.fi/?x18668=1017693>) ohjeisto ja Asoimistulkin ammattisäännöstö (https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/tyokalupakki-ammattilaiselle-ja-asioimistulkinammattisaannosto21/) edellyttävät, että ammattitulkki valmistautuu tulkkaustilanteeseen etukäteen. Ammattitaitoinen tulkki myös perehtyy ennakkoon alan sanastoon, erityispiirteisiin sekä tulkkauksen aihepiiriin.

Mikäli tulkkaus suunnitellaan järjestettäväksi etätulkkauksena puhelimen tai videon välityksellä, jolloin tulkki ei ole asianosaisen kanssa samassa tilassa, tulee myös huolehtia ammattimaisesta tulkkauksesta. Tulkkaus etäyhteydellä on parempi kuin tilanne, jossa tulkkausta ei saada järjestettyä laisinkaan. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto suosittelee etäyhteyksin järjestettyä ammattimaista tulkkausta epäammattimaisen tulkkauksen sijaan, kunhan. Etäyhteyksien teknisestä tasosta huolehditaan ja niiden käytössä otetaan huomioon tulkin käytön reunaehdot. Etätulkkausta käytettäessä on huolehdittava tulkkauksen laadun lisäksi myös etätulkkauksen teknisten ratkaisujen laadusta ja tietoturvasta. Etätulkkaus ei ole aina ongelmaton.

Etätulkkauksella tai anonyymilla puhelintulkkauksella pyritään perustelemaan säästöjä, kun tulkin matkakulut jäävät pois, mutta etätulkkaus rajaa osan viestintäkanavista kokonaan pois ja on kognitiivisesti hyvin vaativa tulkkauksen laji, eikä etätulkkaus muun muassa näistä syistä automaattisesti tarkoita säästöjä. Esityksessä sanotaan, että kustannuksia kunnissa

voitaisiin alentaa hyödyntämällä etätulkkausta, ja todetaan samalla näin jo myös tehdyn. Etätulkkausta käytettäessä tulee punnita tarkasti ne tilanteet, joihin etätulkkaus soveltuu ja joihin ei.

Puhelintulkkausta on harkittava tarkoin. Anonyymi puhelintulkkaus ei ole riskitöntä. Esityksessä todetaan, että anonyymi puhelintulkkaus voisi olla "vaihtoehto arkaluontoisia asioita käsiteltäessä". Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton näkemyksen mukaan puhelin- tai muulla etätulkkauksella saatetaan saavuttaa säästöjä matkakuluissa, mutta kun osapuolten väliltä puuttuu suora katseyhteys, väärinkäsitysten ja -tulkintojen riski kasvaa ja esimerkiksi fyysiset viittaukset asiakirjojen kohtiin tai eleet jäävät kokonaan näkemättä.

Lisäksi on muistettava, että ammattitulkeilla, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan asiointitulkin ammattisäännöstöä, on salassapitovelvollisuus eikä tulkki saa ottaa vastaan toimeksiantoja, joihin hän on esteellinen. Anonyymissa puhelintulkkauksessa on riskinsä, kuten se, että jos sekä tulkki että tulkattava ovat anonyymejä, tulkin mahdollista esteellisyyttä saattaa olla hankala todeta. Mikäli tulkkaus on anonyymiä, tulkki ei voi ottaa kantaa esteellisyyteen, ja kuitenkin tilanteessa tulkki saattaa esimerkiksi tunnistaa asiakkaan äänestä, mikäli kyse on pienestä Suomessa käytettävästä kielestä ja pienestä ryhmästä kielenpuhujia.

Tällaisessa tulkkauksessa tulkki ei aina välttämättä pääse perehtymään etukäteen aiheeseen, mikä myös heikentää tulkkauksen laatua.

Oli tulkkaus sitten etätulkkaus, puhelintulkkaus, pikatulkkaus (joka soveltuu harvoin tilanteisiin) tai ensisijaisesti suosittelimamme perinteinen lähitulkkaus, on muistettava, että tulkillla on salassapitovelvollisuus. Siten ei tulkin salassapidon kannalta pitäisi olla merkitystä sillä, millä menetelmällä tulkkaus tehdään, mikäli toimeksiannoissa käytetään ammattitulkkiin palveluita, jotka tuntevat työnsä reunaehdot ja alan ammattisäännösten.

Tulkin työ on vaativaa asiantuntijatyötä, joka on kognitiivisesti kuormittavaa.

Tulkkauskustannukset (Tulkitsemiskustannukset, vanh.)

Kiitämme esityksen valmistelijoita siitä, että esityksessä on selvitetty laajasti myös muiden Pohjoismaiden tilannetta ja haluamme kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi Norjassa, jossa on menestyksekkäästi otettu käyttöön tulkkauslaki (*tolkelov*), ei ole otettu käyttöön tulkkauspalvelujen omavastuujärjestelmää. Norjassa arvioitiin sen vaikuttavan negatiivisesti tulkkauksen laatuun ja mm. luottamuksen vähenemiseen tulkin käyttäjien ja julkisen sektorin välille.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton huolena on myös, että mikäli osa tulkkauskustannuksista tulee julkishallinnon asiakkaan maksettavaksi, on vaarana, että tulkkauspalveluiden valinnassa hinta painottuisi laadun kustannuksella. Tämä saattaisi osaltaan johtaa tilanteeseen, jossa tulkkauksen tarpeen ja tulkin osaamistasovaatimusten arviointiin vaikuttaisivat liikaa välittömät, lyhyen aikavälin kustannukset ja tulkit valittaisiin pelkän hinnan perusteella laadun jäädessä vähemmälle huomiolle. Jos tehokkaaseen viestintään ei panosteta ajoissa, lyhytnäköiset ratkaisut voivat myöhemmin osoittautua kalliiksi, ja seurauksena voi olla väärinkäsityksiä, turhia viranomaiskäsittelyjä ja valituskiertoja.

Lakiesityksessä kerrotaan, että tulkin varaaminen maksaa kunnalle tai TE-hallinnon viranomaiselle noin 35–80 euroa per tunti ja että hinnat perustuvat valtakunnalliseen kilpailutukseen.

Tulkit toimivat usein itsensätyöllistäjinä ja viranomaispalvelua tulkaamaan he päätyvät usein kilpailutusten ja tulkkeja välittävän tulkkitoimiston kautta. Pyydämme viranomaisia

kiinnittämään entistäkin enemmän huomiota laadukkaan ja eettisen tulkkauspalvelun hankintaan. Esityksessä esimerkiksi tuodun 35 euron tuntihinnan osalta herää epäily, ovatko viranomaisten tällä hinnalla ostamat tulkkipalvelut aina ammattilaispalveluita.

On huomioitava, että myöskään yksittäisen tulkin laskuttamassa summassa ei ole yleensä kyse palkasta vaan palkkiosta, josta maksetaan myös kaikki sivukulut. Esityksessä esimerkiksi tuodun 35 euron tuntihinnan osalta yksityrittäjän näkökulmasta hinta tarkoittaisi sitä, että ensin tulkkivälitystoimisto pidättäisi viranomaisen maksamasta em. Summasta sovitun välityspalkkion tai palvelumaksun, ja vasta sen jälkeen tulkkille maksettaisiin tulkkauksesta palkkio. Koska tulkkaustyö on yleensä yrittäjätyötä, tulkki joutuu ensin maksamaan palkkiosta yrityksensä kulut, jonka jälkeen vasta verot, minkä jälkeen maksaa itselleen palkan. Pahimmassa tapauksessa tulkkille jäädä tunnin tulkkauksesta käteen kenties vain 10 euroa. Tämä ei missään tapauksessa vastaa koulutetun ammattitulkin työstä maksettavaa palkkiotasoa, sitä paitsi tulkeilla on harvoin tulkkaustoimeksiantoja kahdeksaa tuntia päivässä. Pyydämme valtionhallintoa kiinnittämään huomiota eettisiin hankintoihin sekä ottamaan huomioon asiantuntijatyön erityispiirteet: asiantuntijapalvelua, kuten tulkkausta, ei voi kilpailuttaa ja hankkia ainoastaan hinta edellä, vaan hankinnoissa tulee soveltaa myös ammattimaisuuteen liitettävää laatukriteeristöä, kuten koulutusta. Siispä ei ole eettistä asiantuntijapalveluiden kilpailutusta, mikäli ainoastaan palvelun hinta ratkaisee hankintapäätöksen.

Lakiesityksessä tunnutaan pelkäävän lisäkustannuksia tulkin matkakuluista. Kun valtion IT-järjestelmiä huolletaan, jokainen ostopalveluna hankittava IT-asiantuntijakin laskuttaa matkakulut tullessaan paikan päälle. On selvää, että kun palvelu tilataan, asiantuntijan tilaamisesta paikan päälle kuuluu myös maksaa.

Maksuaika

Maksuajan lyhentäminen vaikuttaa heikentävästi tulkkausta tarvitsevien, tulkkeina toimivien sekä viranomaisen asemaan ja oikeusturvaan sekä saattaa aiheuttaa puutteita julkishallinnon tulkkauksen laadussa. Kotoutumisen tehostamisen ja nopeuttamisen sijaan on riskinä, että asiassa syntyy päinvastaisia vaikutuksia, mikäli tulkkauksen laatu kärsii.

Esityksessä ei ole huomioitu todennäköisiä käänöskustannuksia, jotka liittyvät mahdollisen laskun perintään, taloushallintoon, tai yleensäkin tulkkauspalvelukuluja vastaavien kulujen maksuvelvollisuudesta informoimisen aiheuttamiin tiedonannon kustannuksiin, eli käänöskustannuksia. Käänöskustannusten mahdollista kustannusta ei ole esitetty.

Pakolaisten vastaanotto

Pakolaisten vastaanotossa on huomioitava, että mikäli hyvinvointialueille ohjataan tiettyjä tehtäviä, niiden toteuttamiseksi tulee myös antaa käyttöön riittävä määrä kielipalveluresursseja, oli kyse sitten kääntämisestä, tulkkauksesta taikka muunlaisesta kielituesta. Muutos ei saa vaikuttaa kuntien halukkuuteen tilata tulkkausta ja maksaa siitä kohtuullista korvausta tulkkitoimistoille tai tulkkeina toimiville itsensätyöllistäjille. Tämä muutos saattaa vaikuttaa monen nykyään tulkkina toimivan työhön, toimeentuloon, työllistymiseen tai koko alan markkinalogiikkaan.

Kotoutumislain korvaukset

Korvauksista leikkaaminen kannustaisi kuntia hankkimaan halvimpia mahdollisia tulkkauspalveluita laadusta ja tulkkien työnteon ehdoista ja edellytyksistä tinkien tai jopa

jättämään tulkkauspalvelut hankkimatta. Laadusta tinkiminen tarkoittaisi, että tulkkauksen hoitaisi yhä harvemmin tulkkauksen ammattilainen, koulutettu ammattitulkki, minkä myötä vaarana on asioiden hoidon huonontuminen. Mikäli tulkkauksesta maksettavat hinnat ovat kovin alhaiset, on selvää, että työ ei houkuta ammattilaisia vaan työtä alkaa valua edullisempaan hintatasoon tyytyville maallikoille, joilla ei ole tulkin ammattitaitoa. Tällöin todennäköisesti tulkkinä toimivilta puuttuu koulutus, kielitaito, tulkkaustaito, kulttuurien tuntemus, tieto tulkin eettisistä säännöistä tai alan käytänteiden tuntemus.

Laki ei Suomessa määrittele tulkkien ammattipätevyyttä, eikä julkishallinnolla ole resursseja arvioida hankkimansa palvelun laatua, joten hallituksen aikomus säästöistä saattaa kääntyä äkkiä kustannukseksi.

Kuten perusteluissa on todettu, tulkkaus ei ole ylimääräistä palvelua tai vain vieraskielistä asiakasta varten vaan myös viranomaista varten ja välttämätöntä tilanteissa, joissa sen osapuolilla ei ole yhteistä kieltä. Hyvä tulkkaus on myös viranomaisen etu. Maahanmuuttajan ohella tulkkausta tarvitsee myös viranomainen tai esimerkiksi lääkäri oman työnsä tekemiseksi. Tanskalaisissa tutkimuksissa on todettu, että kun tulkkauspalvelun saatavuutta rajoitettiin Tanskassa, esimerkiksi lääkäreiden työn tekeminen vaikeutui ja hidastui kommunikointiongelmien ja puutteellisen kielitaidon vuoksi. Lääkäreiden tai muiden maallikoiden ei tulisi joutua tekemään tulkin työtä, johon Suomessa on olemassa koulutettuja ammattilaisia.

Tulkkauskustannuksien vähentäminen voi vaikeuttaa maahan muuttaneiden mahdollisuuksia kotoutua, hoitaa asioitaan ja huolehtia oikeusturvastaan ja jopa hidastaa aktiivista kotoutumisprosessia. Maahanmuuton alkuvaiheessa mahdollisuudet käyttää ammattitulkin palveluita ovat hyvin tärkeitä. Tulkkauksen tarve on hyvin yksilöllistä. Osa ulkomailta Suomeen saapuvista on luku- ja kirjoitustaidottomia, ja esimerkiksi tämän vuoksi heidän kotoutumisensa voi kestää pidempään kuin muilla. Harva ulkomailta saapuva osaa suomea entuudestaan, sillä sitä opetetaan maailmalla verrattain vähän. Vaikka henkilö osaisikin suomea, suomalaisen yhteiskuntajärjestelmään ja sen toimivuuteen perehtyminen saattaa kestää. Yhteiskunnan tuntemus on osa kulttuurintuntemusta, jonka asiantuntijoita tulkit ovat. Lisäksi osa viranomaisasioissa käytettävästä ammattisanastosta on niin vaikeaa, että vaikka henkilön peruskielitaito olisi hyvä, eikä tulkkausta välttämättä arkielämässä tarvitsisi, kielitaito ei välttämättä riitä vaativien viranomaisasioiden hoitamiseen.

On kovin lyhytnäköistä säästää alkuvaiheen tulkkauksesta, kun samalla tiedetään, että kotouttamisen laadulla on suuri merkitys siihen, miten maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen.

Esitys on myös lapsen oikeuksien kannalta ongelmallinen. Tulkkauskustannusten leikkauksilla saattaa olla välillistä vaikutusta koululaisten – lasten ja nuorten – elämään sekä kodin ja koulun yhteistyöhön, mikäli huoltajien kielitaito ei riitä koulun kanssa asioimiseen. Huoltajien kotoutuminen vahvistaa myös lasten kotoutumista ja lasten oikeuksien toteutumista. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto toteaa, että lapsia ei missään olosuhteissa saa käyttää tulkkeina. Lapsen ei tule tulkata vanhempansa tai sisaruksiaan koskevia tapaamisia esimerkiksi terveysasioissa tai muissakaan asioissa. Tämä on myös YK:n lapsen oikeuksien koskevan yleissopimuksen ja lapsen edun vastaista. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on esittänyt, että Suomessa tulee säädellä julkishallinnossa toimivan tulkin ammattipätevyydestä lailla. Tämä myös ehkäisisi mahdollisia haitallisia lapsivaikutuksia. Kuten ehdotuksen vaikutusarvioissakin on todettu, on todellinen riski, että tulkkeina käytetään lapsia, sukulaisia tai muita henkilöitä, maallikotulkkeja, joilla ei ole edellytyksiä toimia tulkkinä. Tästä voi olla seurauksena se, että päätökset nojaavat virheelliseen tietoon,

YK:n ihmisoikeussopimuksessa säädettyjä lasten oikeuksia rikotaan tai että sukupuolten välinen tasa-arvo ei toteudu.

Suomessa maahanmuuttajanaisten kielitaidon kehittyminen saattaa olla hitaampaa kuin maahanmuuttajamiesten, sillä naiset hoitavat useammin pieniä lapsia kotona, ja siksi heidän kielitaitonsa ei pääse kehittymään esimerkiksi työpaikalla tai heidän on vaikeaa osallistua kielikoulutukseen. Tällöin tulkkausta tarvitaan pidempään. Tulkkauksen saatavuus onkin siten myös tasa-arvokysymys. Takaamalla naisille laadukkaat tulkkauspalvelut varmistetaan terveyteen liittyvien asioiden hoito, ja ehkäistään jopa mahdollisia perhe- ja kunniaväkivaltatapauksia, kun puoliso ei joudu toimimaan maallikotulkkina. Minkä tahansa kielen oppiminen kestää oman aikansa ja on hyvin yksilöllistä. Oppimishopeuteen voi vaikuttaa henkilön oma kielitausta, lukutaito tai koulutuksen taikka työelämän piiriin pääsyn aikataulu. Tulkkauksen saatavuus erityisesti sosiaali- ja terveystalveuluissa on naisille tasa-arvokysymys.

Myös ikääntyvät voivat tarvita tulkkauspalveluita, vaikka eivät ole niitä työkäisinä tarvinneet. Kieleen ja kotoutumiseen liittyviä asioita tulisikin tarkastella tarvittaessa harkinnanvaraisesti.

Ammattimaisilla tulkkauspalveluilla saavutetaan ajansäästöä, välttään uusintakäsittelyiltä ja pidetään huolta vastuukysymyksistä.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksesta

Lailla ehdotetaan säädetävän, että kunta tai työvoimanomainen voisi periä maahanmuuttajalta tai kotoutuja-asiakkaalta maksun käyttämättä jätetystä palvelusta, eli tulkkauksen järjestämisestä, mikäli siitä on aiheutunut kunnalle tai työvoimaviranomaiselle tulkkauskustannuksia. Tällaisen palvelumaksun tyyllisen (noin 57 euroa) summan ilmoittaminen "tulkkauskustannuksina" voi synnyttää eri osapuolissa vääriä mielikuvia tulkkauksen todellisista kustannuksista ja siten myös sen todellisesta arvosta. Perustelematta ja kontekstistaan irrotettu, esityksessä tulkkauskustannuksina mainittu summa jää helposti mieleen sellaisenaan ilman taustatietoja ja voi siten osaltaan vaikuttaa jatkossa hankittavien tulkkauspalveluiden hintatasoon ja -odotuksiin.

Mikäli käyttämättä jääneestä vastaanottoajasta perittäisiin kotoutuja-asiakkaalta maksua, tulee varmistua, että asiakasta on huomioiden asiakkaan kielitaito riittävän hyvin tiedotettu asiasta ja asiakas on tosiasiallisesti ymmärtänyt asian sisällön, olipa asiakkaan kieli mikä tai millainen tahansa. Maahan saapumisen alkuvaiheessa kielihaasteet, luku- ja kirjoitustaidottomuus, ja kulttuurierot voivat vaikuttaa poissaoloihin. Mikäli käyttämättä jääneestä vastaanottoajasta perittäisiin maksu, tieto asiasta tulisi antaa henkilön ymmärtämällä kielellä, myös lukutaidottomat henkilöt huomioiden. Ennen tätä tulisi myös varmistua siitä, että henkilö, jota varten tulkki tilataan, on tietoinen siitä, että tulkki on tilattu, ja että siitä voidaan periä maksu, mikäli hän ei saavu paikalle.

Pitkäkään maassaolo ei tarkoita automaattisesti sitä, että henkilöllä olisi sujuva viranomaistekstien kirjoittamisen tai kirjoitetun suomen kielen osaaminen. Mikäli henkilöltä edellytetään kirjallista selvitystä peruuttamatta jääneestä ajanvarauksesta ja siihen liittyvän maksun poistosta, henkilölle tulee antaa mahdollisuus selvittää asia joko kirjallisesti tai suullisesti ja tarvittaessa tarjota tälle apua kirjallisen selvityksen tekoon. Tämä saattaa aiheuttaa käänös- tai tulkkauskustannuksia. Kirjallista selvitystä varten tulisi varata lomakkeita monelle kielelle käännettynä tai mahdollisesti selvityksessä käytettävän tulkin palveluita. Tämän palvelun kustannukset eivät ilmene esityksestä. Onko siis mahdollista, että esityksessä peritään tulkkauskustannukset käyttämättä jääneestä tulkkauksesta, mutta ennen sitä asiakkaalle pitää varata tulkkaus, jotta voidaan selvittää, että käyttämättä

jääneestä tulkkauksesta voidaan periä maksu? Onko kyse ketjureaktiosta, johon ei ole ratkaisua?

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki

Tulkkaukseen tukee myös alaikäisten yksin tulleiden lasten kotoutumista. Nuorilla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus päästä kielenopetuksen piiriin, opiskella suomea tai ruotsia. Moni viranomaisasia on kelle tahansa nuorelle aikuiselle hankala asia jo ilman maahanmuuttajataustaakin, ja tulkkaukseen voi edesauttaa asian hoitoa ja nuoren integroitumista yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Minkä tahansa kielen oppiminen kestää aina oman aikansa ja on hyvin yksilöllistä. Lapsiin, nuoriin tai nuoriin aikuisiin kohdistuvia toimia tulee harkita erityisen tarkkaan.

Hyvinvointialueiden resurssit

Mikäli hyvinvointialueille ohjataan tiettyjä tehtäviä, niiden toteuttamiseksi tulee myös antaa käyttöön riittävä määrä kielipalveluresursseja, oli kyse sitten kääntämisestä, tulkkauksesta taikka muunlaisesta kielituesta. Esimerkiksi ikääntyneet tai muutoin hoidettavaksi joutuneet saattavat tarvita tulkkauspalvelua, vaikka eivät olisi sitä aikaisemmin tarvinneet. Kielen lisäksi opettelua vaatii uusi kulttuuriympäristö, ja vaikka henkilö ymmärtäisi kieltä, hänelle yhteiskuntajärjestelmä ei heti ole tuttu, vaan senkin opetteluun tulee varata aikaa.

Muut huomiot

Esityksellä ei saa olla vaikutusta kuntien halukkuuteen tilata tulkkausta ja maksaa siitä kohtuullista korvausta tulkkitoimistoille tai tulkkeina toimiville itsensätyöllistäjille. Tämä muutos saattaa vaikuttaa monen nykyään tulkkina toimivan työhön, toimeentuloon, työllistymiseen tai koko alan markkinalogiikkaan.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto suosittelee julkishallinnon tulkkauksissa aina ammattitulkkiä käyttöä ja koulutettujen ammattitulkkiä käyttöä aina silloin kuin saatavissa. Suomessa on saatavilla koulutettuja ammattitulkkeja monissa julkishallinnossa tarvittavista kielistä. Tulkkaukseen on saatavilla asiantuntijapalvelua.

Helsingissä 18.4.2024

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry.